

Alkas.lt

Alkas.lt yra 100 nuošimčių visuomeniniais ir savanoriškais pagrindais sukurtas ir nuolat atnaujinamas internetinis dienraštis

alkas.lt Printed on 2024 11 12

D. Razauskas. Aukštaitijos herbas

September 9, 2021

Kategorijos: Etninė kultūra, Kultūra, Lietuvos kelias, Nuomonių ratas, Visi įrašai

Žymos: aukštaičiai, Aukštaitija, Aukštaitijos herbas, Dainius Razauskas, heraldika, simbolika, Vytis

Herbas – sudėtingas dalykas. Sudėtingas pačia pirmine šio žodžio prasme: jis sudėtas iš daugelio dėmenų. Jis turi patraukti ir įkvėpti tuos, kuriems sutelkti yra skirtas, vadinasi, turi būti patrauklus, skoningas, žadinti vaizduotę. Jis turi išreikšti esminį jų tapatybės branduolį, vadinasi, turi atsižvelgti į krašto istoriją, gal net kraštovaizdžio ypatybes. Herbas, žinoma, turi atitikti heraldiniam ženklui keliamus reikalavimus, vadinasi, turi paisyti heraldikos taisyklių. Galiausiai – bet ne mažiausiai! – jis privalo paisyti bendrųjų simbolikos dėsnių.

Simbolika turi savus dėsnius. Tuo nesunku įsitikinti pamėginus įsivaizduoti, tarkime, kad seimas priima sprendimą prie keturių pasaulio krypčių įvesti penktą. Deja! Pasaulio kryptys plokštumoje yra keturios, jokie niekieno sprendimai to pakeisti negali. Nors tai ne materialaus pasaulio, ne fizikos, o mūsų erdvės suvokimo dėsnis: pirmyn, dešinėn, atgal, kairėn.

Penktos krypties neatsiras nepriklausomai nuo geriausių ar blogiausių norų. Taip pat yra keturi laikotarpiai, ir tai laiko suvokimo dėsnis. Rytas, diena, vakaras, naktis; jaunatis, pilnatis, delčia, tuštumos (4 savaitės); pavasaris,

vasara, ruduo, žiema. Žinoma, galima įvesti tarpines padalas, bet jos nepakeis pagrindo – keturių. Visa tai sudaro neišdildomą skaičiaus keturi simbolikos turinį, nepriklausomą nuo jokių sprendimų. Jo negalima nuspręsti – tegalima paisyti arba ne, kaip ir fizikos dėsnų.

Daugelis mus supančio pasaulio daiktų bei reiškinių patenka į vienokias ar kitokias pasaulėvaizdžio struktūras, todėl savyje neša atitinkamą simboliką. Ne išimtis – spalvos, ypač trys pirmapradsės, pamatinės spalvos: balta, raudona, juoda. O iš jų – ypač balta ir raudona. Pagrindiniai žinduolio kūno dėmenys yra balti kaulai ir juos apaugusi, jų laikoma mėsa, raumenys, kraujas.

Kaulai, griaučiai viduryje nustato atraminį pavidalą, o jį supanti mėsa, raumenys, kraujas įgalina judėti, lemia gyvastį. Bet kurią kūno vietą skersai perpjovus, viduryje bus baltas kaulas, aplinkui – raudona mėsa. Negana to, balta yra sėkla, irgi lemianti branduolinį pavidalą, esmę, prigimtį. Balta – tai sėkla, užuomazga, raudona – iščios, sutekiančios jai kūną. Balta yra vėlė, siela, dvasia raudoname kūne. Balta yra skaidri sąmonė raudoname gyvenimo kautynių lauke.

Aukštaitijos herbo projektas | EKG T nuotr.

Todėl baltas raitelis raudoname lauke simboliškai yra neapverčiamas. Kitaip sakant, simboliniame pasaulėvaizdyje niekada raudonas raitelis nejoja per baltą lauką, nepriklausomai nuo jokių sprendimų. Tai ne pasirinkimo reikalas – tai spalvų simbolikos dėsnis.

Kitas dalykas – herbą laikantys angelai. Nors kilme angelas nėra krikščioniška mitinė būtybė (žmogaus pavidalo sparnuotos būtybės ir dievų pasiuntiniai žinomi nuo seno ir plačiai), vis dėlto atitinkamos išvaizdos angelai yra labai aiški, tiesioginė nuoroda tiek į religinę priklausomybę, tiek į istorinį laikotarpį.

Pirma, jokios religinės priklausomybės pasaulietiniame herbe neturėtų būti nė užuominos, nes taip būtų pažeista pamatinė demokratijos sąlyga: teisė vėliavoms skirtingų pažiūrų ir nuomonių lygiems piliečiams sugyventi vienoje

valstybėje ir tartis, sutarti, neprimetant vienas kitam savo įsitikinimų. Po Aukštaitijos herbu turi tilpti visi ir visokie aukštaičiai.

Antra, gana abejotina yra tų angelų menama LDK laikotarpio reikšmė Lietuvai ir ypač Aukštaitijai: juk būtent tada ji pradėjo nutausti ir galiausiai dėl to prarado gal net didžiąją savo dalį (su svarbiausiomis istorinėmis pilimis).

Būtent tada Aukštaitijos dvaruose, miestuose, miesteliuose ir netgi daugelyje kaimų liovėsi skambėjusi lietuvių, aukštaičių kalba. Būtent tada (po Valakų reformos) lietuviai tapo paversti beteisiais baudžiauninkais ir dėl to net buvo sukilę. Ar tikrai šiuolaikiniai aukštaičiai nori tuo laikotarpiu grįsti savąją tapatybę, ar jie paprasčiausiai pamiršo istoriją ir savo herbe dabar ketina tą užmarštį įteisinti? Ar Aukštaitijos istorijoje nebūta garbingesnių laikotarpių?

Galiausiai – lotyniškas užrašas. Iš pirmo žvilgsnio paskata rašyti lotyniškai suprantama: Aukštaitija – ne koks kaimas su savo vietine tarne, tai kitados galingos Vakarų valstybės svarbi dalis. Tad rašydami lotyniškai mes kartu pabrėžiame esą tikri vakariečiai. Betgi įsižiūrėjus, matyti kyšančios ausys – tam tikra išankstinė nuostata ir ją grindžianti savijauta.

Keliais žodžiais ją būtų galima nusakyti maždaug taip: „Mes, lietuviai (ir aukštaičiai), nesame tikri europiečiai, netgi nesame tikri visaverčiai žmonės, užtat mums nuolat reikia tai slėpti ir iš paskutiniųjų apsimetinėti. Tik apsimesdami vakariečiais, tik mėgdžiodami vakariečius mes tegalime pasijusti tikrais visaverčiais žmonėmis.“

Šitokia išankstinė nuostata ir ją palaikanti savijauta turi pavadinimą – tai nevisavertiškumas. Šiuo atveju – tautinis nevisavertiškumas. Ar ne dėl jo mūsų gatvėse beveik nebeliko lietuviškų iškabų? Ar ne dėl jo dažnas jaunuolis angliškai jau kalba geriau nei lietuviškai? Ar ne šią nuostatą gresia įtvirtinti ir lotyniškas užrašas Aukštaitijos herbe? Juk lietuviškai skambėtų „per prastai“, ar ne?

Bet įsiskaitykime, ką tas Aukštaitijos herbo lotyniškas užrašas sako: *Patriam tuam mundum existima* „Tėvynė tau pasauliu tebus“, arba „Tėvynę savo pasauliu laikyki“. Kitaip tariant, „neiškok pasaulio anapus Tėvynės“. Gyvenk čia, suleisk šaknis, nespruk mintimis į šalį, vis prisigerindamas prie „didesnio“ svetimo, įsiteikdamas „svarbesniam“ svetimam, apsimesdamas kitu nei esi – pats sau svetimu.

Kalbėk, rašyk sava kalba ir gyvenk taip, kad ji tau būtų pati tauriausia, kilniausia, brangiausia, į jokią neiškeistina! Iš ko ryškiau tai turėtų spindėti, jei ne iš herbo?

Taigi užrašo *lotyniška forma* tiesiog neigia jo pageidautinai *lietuvišką turinį!* Toks viešos, parodomosios formos neatitikimas ja pridengtam „slėptinam“ turiniui, beje, – būdingas nevisavertiškumo požymis. Juk tikras europietis neina į Europą – „į Europą eina“ kaip tik tas, kuris nesijaučia tikras europietis, ir kaip tik tuo „ėjimu į Europą“ jis išsiduoda europietis nesąs!

Su tokia nuostata žmogus, bendruomenė, tauta išvis neverti herbo. Tokie savavališkai prisiskirtais „herbais“ tik apsijuokia. Tikrą herbą tegali turėti laisvas žmogus, kuris savęs nesibodi ir nevengia, ir nemano, kad užrašas iškart pasidarys „kilmingesnis“, jei tik bus parašytas svetima kalba.

Tikras herbas visų pirmiausia įtvirtina esminį tautos, bendruomenės, giminės visavertiškumą, į kurį jos žmogus galėtų lygiuotis ir augti.

Kad Aukštaitijos herbas keltų ir kilnintų laisvą aukštaitį, o ne slėgtų prie žemės nauja vergija, kažkodėl įteisinta vietoj anos nusimestos.

Kad laisvam aukštaičiui, aukštai iškélusiam galvą, nereikėtų gėdytis savojo herbo, lyg primesto svetimo, o per jį – ir savo Aukštaitijos, Lietuvos, Tėvynės.

Autorius yra mitologas, religijotyryninkas, humanitarinių mokslų daktaras

(<http://www.srtfondas.lt/>)